

Művészet

ModerNatura

PATAKI FERENC KIÁLLÍTÁSA A DÉMÁSZ NYRT. AULÁJÁBAN

Pataki Ferenc – születésnapjára tárlatként? – különös hangulatú tájképeit gyűjtötte csokorba, mintha színes virágözönével (amelyek egyúttal romantikus *én-képek*) meg tudná állítani a romlást. A világ, a huszadik századi késekkel sebzett lét romlását? Az ember, többek közt a politika hatalmának is kitett művész romlását? Aki az ilyen-olyan borzalmakkal – sajnos, sok van belőlük – csupán saját tisztaságát állíthatja szembe? A fénynek, mert tájképein végighullámszik valaminő – Nagybányát is eszünkbe juttató – sugárkoszorú, van-e hatalma, hogy bevilágítsa életünk sötét termeibe, és – ez fontos volna – kiemelje a holt (csaknem holt) életet azokból az elátkozott kazamatákból?

Pataki festményein ezúttal a természet dicsőül meg: a föld, amelynek évszak a motorja; a víz, amely éltető szimbólumként körülfolyja életünket; az erdő és a nádas, amelyek – így van ezer éve – a szegénylegény-szabadság jelképeiként funkcionálnak. A művész, látható, fénygerendákat hasított ki a hajdani mester, Bernáth Aurél természet-mértanából, ám ezeket az alföldi táj síksági nyugalma szerint – átméretezte. Talán átszellemítést is mondhatnánk, hiszen minden motívuma mögött ott a földszagú lét artisztikus megemlése.

Hát persze, hogy Barbizon szellős végtelenje föltűnik akár egyetlen jégbe fagyott nádszálon is; hát persze, hogy a színek fényereje – zombék és barna homok ide vagy oda – érzelmi vihart közvetít, de a *franciás* és *nagybányai* indíttatás mellett lehetetlen észre nem venni a motívumok mögötti műveltségélményt: *Berzsenyi Dániel őszének* (2005) – „hervad már ligetünk” – melankóliáját és – hogy csak a másik végpontot említsem – Rubljov Tarkovszkij által is megszentelt fényglóriás angyalainak harangzúgást is kifehéritő tisztaság-csendjét (*Szent György legenda* – 2004).

Mert a tájkép mint fogalom lehet ódivatú – bár Pataki Ferenc szinte az absztraktkig is elmegy (*Fényfelé* – 2006) –, lehet túlhaladott, ám a mögötte lévő érzelmtartomány, minthogy a humánnum mozgatja, mindig modern. Ebben az apa földjéhez visszanyúló, a kétkezi munkát igencsak megbecsülő vallomásban (*Apám földje* – 1989) éppen az az *ősiség*, a természeti embert szabadságra kényszerítő munka az érdekes, amely Van Gogh tüzes lángnyelvű sárgáit az afrikai szobrok kiúttalan fájdalmával rokonítja.

Pataki barnáinak ősfájdalma innen eredeztethető: az emberarcú táj szenvedéséből. Ezt a drámát, miként az *Alföldi himnusz* (2003) című triptichonon látni, csak részben oldja föl a középső tábla (*Vonuló felhők*) kékes zöldje, a két szélső pólus résnyi égvilágosságot engedő horizontja a *Főlázott föld* és a *Kanális partján* föld-barnáitól szenved.

De talán nem is szenvedés ez, hanem a szerkezetben és a technikán túlmutató, az anyaggal bensőséges viszonyt ápoló művész szemérmes vallomása. Aki az *Alföldi panorámához* (2006) – hiába az expresszív ecsetkezelés, a festék alól itt-ott kivillanó vászon természetes „durvasága” – Petőfi messze elnyúló síksági csendjét köti, a *Bő termés* (2005) kék tavacsokát is fölillantó táblájához pedig – fókuszba emelvén a Van Gogh-i elementáris erejű sárgát – a búzamező parttalan áradását. Erre a földszagú érzelmtérképre nagyjából

illik is a tárlat címét szellemesen megemelő *ModerNatura* mint elnevezés, jöllehet a kép-modernségnek másfajta megnyilvánulási formáit is ismerjük.

Pataki Ferenc evvel a tárlattal valamennyire nonfiguralitást is tükröző lényét háttérbe helyezte. Nem konstruktív, ennek ellenére színváltozataiban érzelmes élmények uralkodnak itt a síkot, hanem romantikus, az Alföld csendjét bensőjében is visszhangzó a tájélménye. Az ecset fényfaktorokat bocsátva ki magából mindig valahonnan belülről, az emlékezés mélyrétegéből indít, és akár klasszikus dallam idéződik föl szintobzódásában – fűrtökben lóg a *Csendes éj* (2005) karácsonya –, akár Japán líráilag túlért, keletiességet foszforeszkáló csöndje (*Búcsúzik a nap a völgytől* – 2005), a hatás ugyanaz: derengő, a szivárvány sokszínűségétől sem idegenkedő világosság. Ennek ellenére az *Égi mező* (2005) mégsem a *harmonia caelestis* – az angyali szférák muzsikáját – juttatja eszünkbe, hanem a földi ekét eldobó apa „tájértékű” kitárulkozását.

A festőművészre két irányból *zuhan* az élmény: a helyi szín, az Alföld, az édesapa, a kékségében megvillanó és jégkalodában megmerevedő víz, a folyópart, a homok, a zombék, a nádbuga-nádkúp, valamely árva (magyar?) kalász földrajzilag is meghatározható, valós és illuzórikus térképéről, ugyanakkor a bibliai-mitológiai (mítoszi) tájakról. Ez utóbbi még klasszikus elődök (Szinyei Merse és William Turner) szellemes megidézésével is gyarapszik. (A Szinyei Merse-parafrázis – *Szinyei-idézet* [1999] – ironikus gesztussal a figurákat kiszivattyúzta az elemőzsiával tarkított mezőből-tájból, a Turner párafelhőire való utalás meg éppenséggel az akvarellista Pataki technikai bravúrjaira tár kaput.)

A túlon túl szép kép (akril festmény) levegős tágassága a valószínűtlen kék ég fehérségben duzzadó felhőivel – *Nagybánya emléke* (2006) –, csak akkor lesz „hommage”, ha – van rá utalás – mellé képzeljük egy klasszikus festőiskola fényittasságát, s azt a meneküléskényszert, amely Nagybánya természeti fényeit Trianon után Szentendrére költöztette. Fölszabadító hatása, bár az érzelemfaktor ilyesféle előtérbe kerülése a „műszert” igencsak kilengeti, letagadhatatlan.

Am nem csupán a „túlzás”, de a technikai visszavonás által is mélyülhet egy kép értelmezési tartománya. Nem is annyira a *Lugasban* (2006) zöld fényű, némely vonatkozásában (létra) a bibliai jelképtárat is fölidéző tárgy-mustrájára gondolok, sokkal inkább a barna jellegű, faktúrájában durva *Jákob lajtorjája* (2000) összetettségére. A lépcső, a létra, a lajtorja – vagyis a fokain való poroszkálás – mindig égmagasságba, az Istenhez vezet. Pataki Ferenc *dramai boldogsága* abból adódik, hogy „paraszti” tárgykultuszában, tárgyszeretében a hatásos szimbólum háttérbe ama kamrai létra valóságosságát is elénk varázsolta.

Szinte hihetetlen, hogy tájjellegű meseképén, „pannóján” (*Szent György legenda*) mennyire hitelesen tudja vegyíteni – a szépség mint a gonosz elleni tiltakozás szimbólumaként – a különböző értékjavakat. A fókuszban álló Szent György nemcsak a sárkányt, de minden gonosz gonoszáat ledöfi. Balra hagymakupolás templomok, jobbra Rubljov már említett fényglóriás angyalai-szentjei. A vertikálisan három részre osztott kép felső „szárnyegyüttese” szinte röpi. A szentek *égi* és *földi* vizeken hajóznak, s nincs az a színpára, színpód, amely által ne világosodnék meg mítoszi és valóságos lényük. A föld mint terep – hiába borzolja orosz lovasszán, szeli tengerét vitorlás hajó – nem csupán távoli tájakat idéz, de az Alföld homokkatedrálisait, szárazságtól alig nyeldeklő homokbuckáit is.

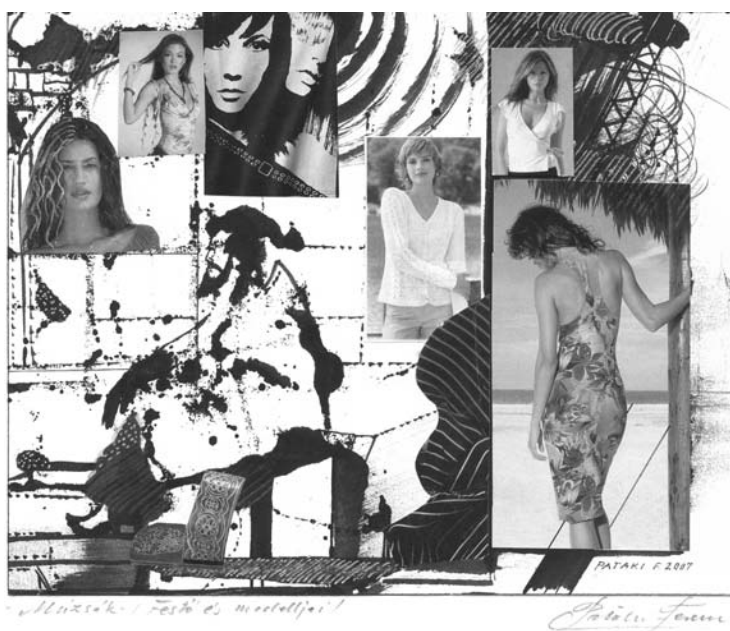
Pataki Ferenc éppen azáltal mester, hogy tájélménye egyidejűleg mítoszi időutazásra sarkall, nem kevésbé honi csavargásra: hogy a föltüzésített vándor – alföldi vargabetűkkel – legigazabb önmagához érkezzék meg.

Mívességét tekintve szinte csak ecsetjének él.

Ezt az elkötelezettséget érezte meg három fiatal tanítványa. Avval, hogy mesterükkel kiállíthatnak – elindultak egy értékkel teli, de ilyen intenzitásban alig követhető úton. Szerencsére egyikük sem akarja mesterét másolni, jóllehet a háttérben ott van Nagybánya fénye, kubista tárgyépítkezés (Rusz-Rác Ildikónál akarva-akaratlan is Perlott Csaba Vilmos), nemkülönben a pasztell érzéki színvalósága (Sándor Noémi), és a szénrajz fekete-fehér világának klasszikus fegyelme (Krauser Zoltán).

Csak rajtuk múlik, hogy meddig jutnak el a pályán. Az első lépésük kifogástalan: jó mestert választottak maguknak.

Szakolczay Lajos

Nem sokkal meggyőződést fűzni egy kiállítás megnyitó kövéréhez.
 Pláne a kiállító részről nem szabad. Mégis megszegem ezt a gyakorlatot.
 Mit? Fel ismerem a szerző föltételezhetőségét, képzőművészeti tájékozottságát.
 Mégis amikor Szakolczay Lajos elmondta értékelő beszédét képeimről,
 úgy éreztem mindenem a helyére került: a SZAVAK, a KEPEK egyégtbe
 forrotak, egymást erősítették. Minden hitelensé vált.
 Olyan volt a természetű inspirációjü festményeimről hallott elbeszél,
 amelyet csak Fekesef Attila sorai idézhetnek: "... holott nábdol
 ringat, csobott csobogással..." (P.F.)